

✦ محسن پروین - اشنویه

نویسنده: محسن پروین (۱۳۵۱)
کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی
از دانشگاه مدیریت و برنامه‌ریزی
استاد احمد آرام تهران با هفده سال
سابقه‌ی کار، هم‌اکنون در دبیرستان‌ها
و مرکز پیش‌دانشگاهی اشنویه مشغول
به تدریس است.

کلیدواژه‌ها:

املا، اشتباهات اصلی، حروف
الفبا، واج، آموزش املا، روش فردی،
روش تلفیقی، اقدام پژوهی،
مسابقه‌ی املانویسی.

توصیف وضعیت موجود

دبیرستان پسرانه‌ی فرهنگ از دبیرستان‌های دونوبته‌ی شهرستان اشنویه است که دارای ۳۲۰ دانش‌آموز است. یکی از کلاس‌های کم‌جمعیت (۱۴ نفره) آن، کلاس دوم ریاضی است که این‌جا تدریس دروس ادبیات و زبان فارسی آن را بر عهده دارم. نحوه‌ی احتساب نمره‌ی درسی زبان فارسی، میانگین نمرات مستمر و امتحان پایانی دانش‌آموزان است و ۱۰ نمره از نمرات مستمر به میانگین نمرات املاهای کلاسی اختصاص دارد.

در کتاب زبان فارسی نیز برای موضوع املا چهار درس تحت عنوان «گروه کلمات املایی» گنجانده شده است.

با توجه به این‌که قبلاً اعلام کرده بودیم که برای جلسه‌ی آینده املا می‌نویسیم، مطابق معمول درس را با گفتن املا به شیوه‌ی تقریری آغاز کردم. سپس اوراق املا را خودم شخصاً تصحیح نمودم. میانگین نمرات کلاسی ۱۶/۵ بود. در بررسی دفتر کلاس متوجه شدم که «فرهادی» دانش‌آموز ضعیف کلاس - البته در املا - غایب است. دوباره دفتر کلاس را بررسی کردم و دریافتم که جلسه‌ی قبلی املا نیز، وی غایب بوده است و نمره‌ی املاهای قبلی فرهادی ۴ و ۶ بوده است. موضوع را جدی گرفتم و احتمال دادم که بین غیبت نمودن و املانوشتن او رابطه‌ای است و به قول معروف: «قسمت خالی لیوان را دیدم».

از آن پس بدون آن‌که موضوع را بزرگ جلوه دهم، علت غایب بودن او را از دانش‌آموزان پرس و جو کردم. اما همگی اظهار بی‌اطلاعی می‌نمودند. با خود اندیشیدم که جلسه‌ی آینده حتماً موضوع را بی‌گیری کنم.

زنگ تقریب زده شد، بعد از استراحت یک‌ربعی، دفتر کلاس دیگری را برداشتم و آرام‌آرام از پله‌های مدرسه بالا می‌رفتم. به محض رسیدن به انتهای پله‌ها در کمال ناباوری قیافه و هیکل لاغر و

اقدام پژوهی درس املا

بررسی راه‌های مشارکت فعالانه دانش‌آموزان در درس املا

دانش‌آموزان سال دوم متوسطه

چکیده:

این مقاله با شیوه‌ی اقدام پژوهی (پژوهش در عمل) تهیه شده است. آموزش املا با همگی اهمیت و ضرورتی که دارد، همواره مورد غفلت واقع شده است. یک آسیب جدی در آموزش املا نادیده‌انگاشتن روش‌های مناسب یاددهی - یادگیری است. بهره‌گیری از شیوه‌های خلاقانه‌ی آموزش نیز سهم عمده‌ای در ارتقای این درس مهم دارد. توجه به ذوق و علاقه‌ی فراگیران و بر سر ذوق آوردن آنان نیز بی‌تردید در به‌سازی وضع آموزش مؤثر است. نویسنده کوشیده است در این مقاله به شرح بخشی از این ضرورت‌ها بپردازد.

تکیه‌ی فرهادی را که در اثر جنب و جوش و فعالیت جسمی عرق کرده بود، دیدم.

او در مقابلم ایستاد. کمی خودش را مرتب کرد و سکوت برگزید. من نیز فقط نگاهش می‌کردم و با نگاه‌های معنی‌دار من، گونه‌های معصومش سرخ‌تر شد. احساس کردم که مقصرم و تقصیر و کوتاهی همچو پشکی سنگین بر مغز سرم می‌کوبید. به خود آمدم و با تبسمی تصنعی دستانش را گرفتم و گفتم که نگران نباش، در کلاس جای خالی بود. راستی کجا بودی؟

آه سردی کشید و احساس آرامش نمود. داشت از جواب دادن درست و حسابی طفره می‌رفت. از خاکی شدن لباس هایش پرسیدم! متوجه شدم به جای «حضور در کلاس و نوشتن املا» به «میدان فوتبال و بازی کردن» رفته است. با توجه به این که خودم نیز در زمینه‌ی فوتبال (بازیکن، داور و مربی) فعالیت داشتم از ورزش مورد علاقه‌اش چندین سؤال کردم و بعد دستانش را رها کردم. ولی با خود قرار گذاشتم که نباید او را در املا رها و تنها سازم. اما چگونه می‌توانم وضعیت او را بهبود بخشم؟

گردآوری اطلاعات و شواهد (۱)

وارد کلاس دوم دیگری شدم. آن‌ها نیز قرار بود املا بنویسند. خواستم که در مورد بهبودبخشی وضعیت املا‌ی فرهادی اطلاعات دقیقی به دست آورم. ابتدا در مورد نحوه‌ی مطالعه و تمرین املا از دانش‌آموزان نظرخواهی کردم. نظرات آن‌ها درباره‌ی انواع روش‌های مطالعه‌ی املا به این شرح بود:

۱- روخوانی متون املا‌یی (با صدا و بی‌صدا) «۳۰٪»

۲- روخوانی همراه با تمرین کلمات مشکل املا‌یی (از روی کلمات مشکل دو یا سه بار نوشتن) «۴۰٪»

۳- نوشتن املا در منزل به کمک والدین یا خواهر و برادر همراه با تمرین املا. «۱۵٪»

۴- سایر روش‌ها «۱۵٪»

در بین دانش‌آموزان افرادی بودند که با توجه به بی‌ارزش پنداشتن درس املا چنان فکر می‌کردند که املا اصلاً به درد نمی‌خورد و اهمیت چندانی ندارد و مخصوص دوره ابتدایی است، که البته آن‌ها وقت و شیوه‌ی خاصی برای پیشرفت در املا نداشتند. بالأخره دانش‌آموزان املا را نوشتند و ...

در دفتر آموزشگاه موضوع را به سه نفر از همکاران رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی مطرح نمودم و از نظرات و عقاید آن‌ها به شرح زیر مطلع شدم:

۱- همگی روش مشابهی برای ارزش‌یابی املا‌ی دانش‌آموزان داشتند.

۲- یکی از آن‌ها درس املا را اضافی می‌دانست و وقت آن را به دیگر مباحث ادبیات اختصاص می‌داد.

۳- اغلب معلمان خودشان اوراق املا را تصحیح نمی‌کردند.

۴- تنها روش یاددهی-یادگیری و آموزش دانش‌آموزان در درس املا موکول نمودن آن به خود دانش‌آموزان بود، یعنی جمله‌ی مشهور: «جلسه‌ی آینده از فلان صفحه تا فلان صفحه املا می‌نویسیم» و طبیعتاً پیشرفتی در نمرات به چشم نمی‌خورد.

۵- از راه‌های تقویت املا، به دادن تکالیف، مشق و معنی نمودن کلمات مشکل املا‌یی اشاره نمودند.

روزی از فرهادی خواستم که املاهایی را که تاکنون نوشته است به

مدرسه بیاورد. با دقت و حساسیت خاصی به خط و انواع خطاهای املا‌یی

او اندیشیدم و سعی کردم که اشتباهاتش را به نحوی طبقه بندی کنم. نمرات او را در دروس مختلف یادداشت نمودم و نظر همکاران دیگر را در مورد وضعیت درس هایش جو یا شدم.

با مراجعه به سؤالات کنکور سراسری سنوات گذشته اهمیت و ارزش املا و تعداد سؤالات مربوط به آن را یادداشت نمودم. هم چنین برای سنجش شنوایی، او را به یکی از دوستانم که دوره‌ی شنوایی سنجی را گذرانده بود، معرفی کردم.

از کتب و مقالات مختلف، مطالبی پیرامون روش های تقویت املائی فارسی گردآوری نمودم و از نظرات و عقاید صاحب نظران آگاهی پیدا کردم. در جلسه‌ی گروه‌های آموزشی منطقه که همکاران همه‌ی مدارس شهرستان شرکت داشتند، مشکل را مطرح نمودم و در مورد اطلاعات جمع آوری شده بحث‌ها و تبادل نظر زیادی صورت گرفت. همگی آن‌ها را به دقت یادداشت برداری کردم.

تجزیه و تحلیل

پس از بازنگری، اطلاعات گردآوری شد و نتایج بحث‌ها، خلاصه‌ی تجزیه و تحلیل مطالب و اطلاعات به شرح زیر به دست آمد:

□ «املا کلمه‌ای است عربی و دارای معانی مختلف است از قبیل: پرکردن، بر سر جمع سخن گفتن، تقریر مطلبی تا دیگری آن را بنویسد، طریقه‌ی نوشتن کلمات و به معنی رسم الخط درست نویسی نیز آمده است. اما دیکته کلمه‌ای است فرانسوی و به معنی: مطلبی که کسی املا کند و دیگری بنویسد. دیکتاتور هم فرانسوی و از همین کلمه است و به معنای فرمانروایی است که با قدرت و زور حکومت، افکار و عقاید خود را بر جامعه تحمیل کند.»^۱

□ «مشخص شدن اهداف هر درس سبب می‌گردد که معلم بتواند در جهت نیل به آن اهداف برنامه‌ریزی نماید و برعکس، نامشخص بودن هدف سبب نوعی سردرگمی معلم و فراگیران می‌شود»^۲ و درس املا نیز از این قاعده مستثنا نیست. اهداف اصلی درس املا در مقطع متوسطه عبارت‌اند از:

الف) آشنایی دانش‌آموزان با شیوه‌ها و قواعد درست نوشتن

ب) ایجاد مهارت در کاربرد صحیح کلمات

ج) زیان‌نویسی، تندنویسی و درست‌نویسی

د) مهارت در به کارگیری خط تحریری^۳.

□ اشتباهات املائی دانش‌آموزان از یک نوع و سنخ نیستند تا بتوان

داروی مشابهی تجویز کرد و می‌توان آن‌ها را به این انواع تقسیم کرد:

الف) نارسا نویسی

ب) حافظه‌ی دیداری

ج) آموزشی

۴- حساسیت شنیداری

۵- دقت

۶- حافظه‌ی شنیداری (جا انداختن واژه‌ها)^۴.

□ عوامل فراوانی می‌توانند بر ضعیف شدن دانش‌آموزان در درس املا

مؤثر باشند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

معلم، محیط، متن املا و خود دانش‌آموز (نمودار شماره‌ی یک).

نکاتی درباره‌ی روش‌های آموزش املا و مشکلات آن

۱- بسیاری از معلمان می‌پندارند که تنها روش آموختن املائی کلمات،

مشق‌نویسی از روی کتاب و نوشتن دیکته از هر درس است. ولی هیچ‌یک از این دو راه نمی‌تواند روش مفیدی باشد. چون اولی فقط بر تمرین و تکرار طوطی وار تکیه می‌کند و دومی بر حافظه.^۵

۲- ایجاد انگیزه و احساس نیاز سبب فعال شدن دانش‌آموزان در جریان

فرایند یاددهی-یادگیری املا می‌شود.

۳- املا نیز مانند سایر دروس نیاز به آموزش دارد و واگذاری آن به

دانش‌آموزان و هیچ‌گونه راهنمایی نکردن، سبب می‌گردد که دانش‌آموزان نتوانند آن‌چنان که شایسته و بایسته است در درس املا پیشرفت کنند. پس ابتدا باید دانش‌آموزان فعالانه در بحث‌های آموزشی شرکت نمایند تا روش‌های مطالعه و یادگیری املا را بدانند و مطالب و مسائل اولیه و اصلی املا را بیاموزند.

۴- روش املا نوشتن یکنواخت نباشد و معلم از روش‌های

دیگری (گروهی، تابلویی و...) به ابتکار خود استفاده نماید.

۵- مشکلاتی که مربوط به معلم، محیط و متن املاست باید قبلاً رفع شود و از هر لحاظ، شرایط مهیا و فراهم گردد.

۶- اهداف املا فراموش نشود و تمامی برنامه‌های معلم باید در جهت

نیل به اهداف املا صورت گیرد.

۷- آموزش املا مربوط به ساعت این درس در برنامه‌ی کلاسی نیست

بلکه اگر در همه دروس هماهنگی وجود داشته باشد، کمک شایانی در این راه خواهد شد. درس املا و ادبیات رابطه‌ی تنگاتنگی با سایر دروس دارد و آن‌ها چون نسبی و بافته‌ای در هم تنیده شده‌اند.

۸- معلم به منظور گسترش دادن زمینه‌ی اطلاعات لغوی، تسهیل در فهم

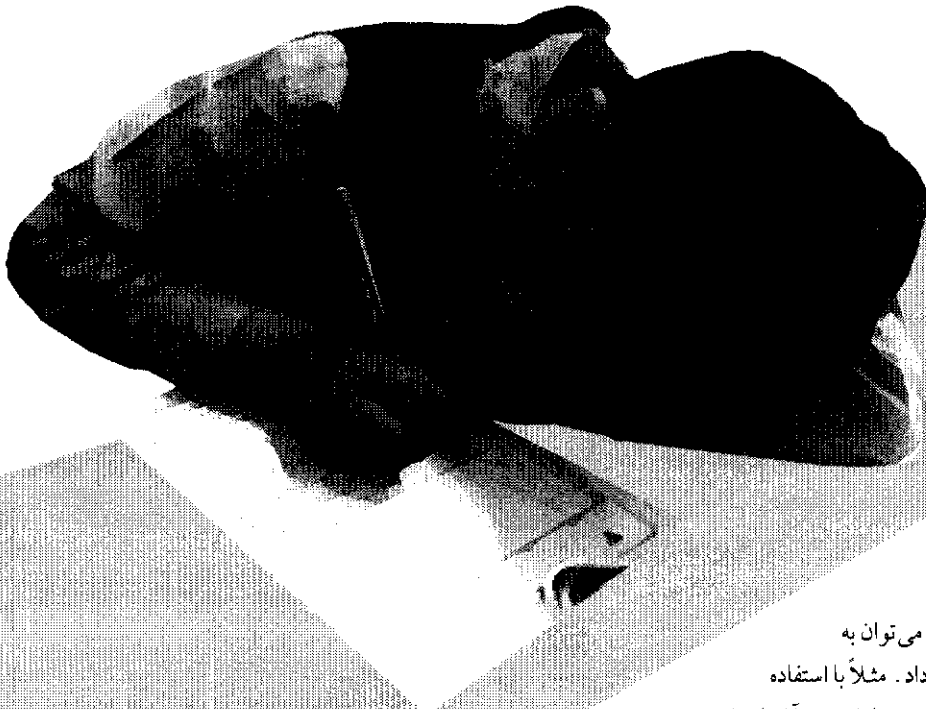
لغات مشکل و رسیدن دانش‌آموزان به مراحل و سطوح بالای یادگیری، باید از لغات هم‌خانواده، مشتقات و کلمات متضاد استفاده نماید.^۶

۹- لازم است دانش‌آموزان قواعد درست‌نویسی، رسم‌الخط مطابق با

بخش‌نامه‌های ارسالی، چگونگی تصحیح املا و بارم غلط‌های املائی را قبلاً یاد بگیرند.

۱۰- بهتر است املا در حضور دانش‌آموزان مطابق با دستورالعمل تصحیح

املائی فارسی مصوب دفتر برنامه‌ریزی و تکالیف کتاب‌های درس تصحیح

شود.

- از خود

دانش آموزان نیز می توان

برای تصحیح اوراق املا استفاده

نمود.

برای رسیدن به اهداف مختلف املا، می توان به

طرق مختلف املا را مورد ارزش یابی قرارداد. مثلاً با استفاده

از کارت های الفبایی، که حروف دارای اهمیت املائی بر آنها نوشته

شده است، می توان به هدف مورد نظر سریع تر برسیم.

اطلاعات موردی درباره ی دانش آموز فرهادی

از تجزیه و تحلیل اطلاعات و ژرف نگری ها درباره ی فرهادی، به طور

خلاصه به مطالب زیر می توان اشاره کرد.

۱- در قدرت شنوایی وی اختلالی وجود ندارد.

۲- از لحاظ بهره ی هوشی و حسن بینایی مشکلی ندارد.

۳- از نظر حرکات انگشتان، میچ و دست، اشکالی ندارد.

۴- از هنگام گرفتن خودکار، فشار و انرژی زیادی را مصرف می کند.

۵- محیط فیزیکی کلاس (جای نشستن و نوشتن) مناسب است.

۶- بین حروف (ح، خ) از لحاظ نوشتار تفاوتی قائل نمی شود.

۷- بیش ترین غلط های املائی وی مربوط به کلمات دارای ارزش املائی

است.

۸- بحث تشدید را نمی داند و به میل خودش (!) کلمات را مشدد

می نویسد.

۹- تا حدودی در نوشتن، نارسایی دارد و بدخط است.

۱۰- انگیزه ای برای نوشتن املا ندارد و همواره از آن گریزان است.

۱۱- به ورزش فوتبال علاقه ی وافر و مضاعفی دارد.

۱۲- وضعیت تمرات او در درس دیگر خوب است ولی نمره های درس

املائی او با همه ی نمراتش ناهماهنگ است.

۱۳- در هنگام نوشتن املا از قلم و کاغذ مناسب خط دار استفاده

نمی کند.

۱۴- تاکنون به فکر بر طرف کردن ضعف خود نبوده و اگر تلاشی

می کند، تفاوت چندانی با گذشته نداشته است.

۱۵- از اهمیت و ارزش املا و اهداف آن بی خبر است.

۱۶- در مورد تعداد

دندانه ی بعضی از حروف الفبای

فارسی (س، ص، ...) بی اطلاع است.

۱۷- شکل صحیح حروف «ن» و «ی» را

درست نمی نویسد.

۱۸- در مورد نوشتن ترکیب های عربی مشکل دارد.

۱۹- طرز تلفظ حروف (ح، ه، ع) را نمی داند.

۲۰- مهم ترین علت علاقه مند نبودن فرهادی را به درس املا می توان

گرفتن نمرات کم در سنوات و دفعات گذشته، ذکر کرد و البته نباید از نوعی

سردرگمی وی در نوشتن نیز غافل بود.

انتخاب راه حل جدید

برای بهبود وضعیت املائی دانش آموزان نمی توان روش خاصی ارائه

داد و روش مؤثر حل مشکلات به صورت «فردی» است و توجه به مشکلات

مرتبط (اطلاعات موردی)، کارایی چشمگیری دارد. بر این اساس من نیز

بعد از حصول اطمینان از عادی بودن هوش فرهادی، در صدد بر طرف کردن

علل ضعف وی بر آمدم.

متن ساده ای را در مورد ورزش فوتبال تهیه نمودم و آن را اختیارش

گذاشتم و مدتی با هم درباره ی متن بحث و گفت و گو کردیم. در نتیجه از

لحاظ روانی، انگیزه و علاقه ی فراوانی نسبت به درس پیدا کرد و برای

پیشرفت در درس املا مصمم گردید. نحوه ی صحیح گرفتن قلم و رعایت

فاصله ی چشم را عملاً تمرین کردیم.

برای نوشتن املا مقدمه‌چینی نمودم و ابتدا از کارت‌های تهیه‌شده حاوی حروف الفبای فارسی استفاده کردیم. نام همگی آن‌ها را - البته با کمک من - یادآوری نمود. کارت‌های دو حروف «ح» و «خ» را به وی نشان دادم و از او خواستم که شباهت و تفاوت آن‌ها را بگوید؛ حروف دندان‌دار را کنار هم قرار دهد و آن‌ها را از نظر تعداد دندان‌ها طبقه‌بندی کند و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها را ذکر کند؛ شکل صحیح حروف «ی» و «ن» را به وی نشان دادم و از روی سرمشق‌ها و نقطه‌چین‌های مربوطه تمرین کرد و مشکلاتش را در این زمینه برطرف کردم.

فرصت خوبی بود تا درباره‌ی کلمات هم‌خانواده بحث کنیم. درس کلمات مشق در زبان فارسی و عربی را مرور کردیم و نحوه‌ی استفاده‌ی از آن‌ها را در درس املا بررسی کردیم. سوالات متعددی هم در مورد پیدا کردن کلمات هم‌خانواده از او پرسیدم و نسبت به تهیه‌ی جدول کلمات هم‌خانواده سفارش نمودم.

ادامه‌ی بحث به جلسه‌ی آینده موکول شد. قرار گذاشتیم که نوبت مخالف مدرسه، برگردیم و لباس ورزشی نیز همراه داشته باشیم تا بعد از تمرین املا به بازی فوتبال برویم. تمرین‌های مختلفی را در مورد مطالب آموخته‌شده مرور کردیم. کتابچه‌ی تمرین خط‌نویسی را برایش تهیه کرده‌بودم و درباره‌ی نحوه‌ی استفاده از آن او را راهنمایی کردم، تا به موازات آموزش املا، خط او نیز زیباتر شود. یکی از دوستانش نیز که خط خوشی داشت ما را کمک نمود. برای جلسه‌ی بعدی از فرهادی خواستم که در زمینه‌ی تشدید «ا» و حروف شمسی و قمری تحقیق و پژوهش کند. سپس به بازی فوتبال رفتیم.

یکی از روزها معلم عربی با خنده از من پرسید چرا تحقیق‌های مربوط به درس عربی را به دانش‌آموزان می‌دهی؟ موضوع را برای او توضیح دادم و او خیلی خوش حال شد؛ قول داد که در مورد مخرج حروف و بحث تشدید و کلمات «ال» دار و ... به فرهادی کمک کند.

جلسه‌ی آینده فرهادی در مورد تشدید و حروف شمسی و قمری تحقیق جالبی انجام داده بود و با همدیگر نتایج پژوهش وی را نقد و بررسی کردیم. آموخته‌های قبلی او را نیز ارزش‌یابی کردم، خیلی پیشرفت کرده بود.

گام بعدی را در آموزش املا برداشتیم. این بار او علاوه بر هم‌خانواده‌های کلمات، می‌بایست معنی آن‌ها را حدس بزند و با هریک از گروه‌های املایی جمله‌سازی بکند. ابتدا کمی برایش مشکل به نظر می‌رسید. از کلمات ساده شروع نمودم و کم‌کم پله‌های ترقی را می‌پیمود و بر دامنه‌ی واژگان پایه‌ی املایی اش افزوده می‌شد. این مرحله کمک‌شایانی نیز به یادگیری درس ادبیات وی می‌نمود.

در جلسات بعدی، بعضی از قواعد تصحیح املا را به وی آموزش دادم. هر دو سه روز یک بار دفتر تمرین املاش را - دفتری که به عنوان جایزه گرفته بود - بررسی می‌کردم خطش خوانا و زیباتر شده بود.

۱- برای پیشرفت در تندنویسی هر جلسه تمرینات خاصی می‌کردیم. برای نوشتن یک متن وقت را در نظر می‌گرفتم و هر دفعه آن را با مراحل قبلی مقایسه می‌کردیم و در جدول مخصوصی ثبت می‌نمودیم. از بازی‌های متفاوتی برای تقویت تمرکز و پرورش دقت استفاده می‌کردیم. مثلاً، برای تقویت حافظه‌ی شنیداری چند عدد یک‌رقمی را برای او دوبار تکرار می‌کردم و از او می‌خواستم که آن‌ها را به همان ترتیب تکرار نماید و بعد از درست جواب دادن، تعداد اعداد را افزایش می‌دادم یا برای پرورش دقت، او می‌بایست تفاوت‌های دو تصویر و منظره‌ی مشابه را حدس می‌زد و ...

روزی به او گفتم که می‌خواهم در مسابقه‌ی املانویسی شرکت کنی. برای این کار یک نفر متناسب با وضعیت او را از کلاسی دیگر انتخاب کردم. قرار شد که از پنج درس اول به همدیگر املا بگویند. هر کدام سعی می‌کردند متن‌ها و لغاتی که مشکل بود، انتخاب کنند تا شاید برنده شوند. املاها را خودشان تصحیح کردند و فرهادی با نمره‌ی ۱۶ برنده شد، احساس خوش حالی می‌کردیم. با هم اشکالاتی را که داشت بررسی کردیم. زیاده مقرر نبود. اشکال از فرستنده و رقیبش بود! روز بعد از من خواست که با شاگرد اول کلاس خودش مسابقه املانویسی بدهد. موافقت نمودم این بار پنج درس بعدی را پیشنهاد کردم و روش‌های مطالعه و تمرین املا را بار دیگر مرور کردیم. مسابقه برگزار شد. املاهای همدیگر را تصحیح کردند. نمره‌ی هر دو بیست شده بود. بار دیگر مسابقه دادند. این بار هم، هر دو نمره‌ی کامل گرفتند. به من مراجعه کردند و چاره‌ی کار را خواستند به شوخی گفتم که ضربات پنالتی تعیین‌کننده است. تعجب نمودند و در مورد نحوه‌ی انجام دادن ضربات پنالتی در املا پرسیدند. گفتم که: هر کدام تنها یک کلمه برای املا انتخاب بکنند و به نوبت به دیگری بگویند. مسابقه را ادامه دادند و سرانجام به تساوی تن دردادند. کلمه‌ای نبود که املا‌ی آن را ندانند. فرهادی از این که پا به پای شاگرد ممتاز کلاس، رقابت توأم با رفاهت داشت خیلی خرسند بود و با من عهد بست که این نوع تمرین املا و مسابقه را ترک نکند و آن را ادامه دهد.

روزی برادر بزرگ‌تر فرهادی تلفنی با مدیر مدرسه تماس گرفته بود و از شور و اشتیاقی که برادرش نسبت به درس‌ها - به ویژه زبان و ادبیات فارسی - پیدا کرده بود از من تشکر نموده بود.

املاهای قبلی و جدید فرهادی را کپی نمودم و آن‌ها را به همکاران دیگر نشان دادم. همگی متعجب شده بودند و به دقت املاها را ورنه‌انداز می‌کردند. گویا همگی نیز این مشکل را در کلاس داشتند. با همدیگر دوباره «روش فردی و تلفیقی آموزش املا» را بررسی و مرور کردیم. همکاران آن را پسندیدند و از نتایج آن خیلی خوش حال و راضی شدند. در پایان مقرر گردید که در بین کلاس‌ها مسابقه‌ی املانویسی برگزار کنند. به این ترتیب شور و شوق فراوانی در بین سایر دانش‌آموزان ایجاد شد و همگی به فکر برنده شدن بودند و منتظر بودند که نام خود را در تابلوی اعلانات به عنوان

نفرات برتر مشاهده کنند.

گردآوری اطلاعات و شواهد (۲)

از عکس العمل‌ها و نظرات اولیا، همکاران و شور و شوق دانش‌آموزان معلوم بود که در آموزش املا تحول خاصی به وجود آمده است و با توجه به این که بعضی از همکاران نیز روش فردی آموزش املا را آزمایش و تجربه کرده بودند، به تأثیر آن اعتقاد کاملی پیدا کرده بودند. به طور خلاصه به شواهد زیر می‌توان اشاره کرد:

- حضور مرتب فرهادی در کلاس و اصرار وی بر املانوشتن و... نشان از علاقه مند شدن و انگیزه داشتن انگیزه و پی بردن به اهمیت و ارزش درس املا بوده است.

- نوشتن شکل صحیح حروف و تلفظ دقیق آن‌ها، در مقایسه با قبل از پژوهش از سوی فرهادی، بیانگر بهبود وضعیت املائی اوست.

- نظرخواهی از دانش‌آموزان، همکاران و مدیر مدرسه مبین پیشرفت در درس املا و علاقه مند شدن دانش‌آموزان به درس زبان و ادبیات فارسی است.

- مقایسه‌ی نمرات قبلی و فعلی فرهادی نشانگر پیشرفت او در املا و رسیدن به اهداف اقدام پژوهی مورد نظر است.

- همکاران برای شناسایی افراد ضعیف در درس املا و بهبود وضعیت آن‌ها تلاش مضاعفی داشته‌اند.

بنابراین از بررسی شواهد فوق می‌توان دریافت که راه پیشنهادی و اجرا شده مؤثر و کارساز بوده است.

تجدید نظر در روش‌های انجام گرفته و اعتبار بخشی

پس از مدتی خلاصه‌ی یافته‌ها، نتایج، چگونگی اجرا و مشکلات پیش آمده در حین پژوهش را در جلسه‌ی گروه‌های آموزشی که همکاران سطح

منطقه در آن شرکت داشتند، مورد بحث و تبادل نظر قرار دادیم. بعضی از کاستی‌ها و نواقص پژوهش را بر طرف کردیم و یکی از استادان زبان و ادبیات فارسی درباره‌ی شیوه‌ی برخورد ما با مشکل، اظهار نظر نمودند و آن را مناسب و منطقی ارزیابی کردند.

نسخه‌هایی از پژوهش را برای استادان و کارشناسان شهرهای مجاور فرستادم. آن‌ها نیز نظرات خود را مبنی بر بالابودن کارایی و بازدهی روش مذکور اعلام داشتند و راهنمایی‌های لازم را نمودند. بدین ترتیب می‌توان گفت که «روش فردی و تلفیقی آموزش املا» از صافی اعتباریابی نیز گذشت.

نتیجه‌گیری

از یادداشت‌ها و گفت‌وگوهای همکاران و نظرات استادان محترم می‌توان به شرح زیر نتیجه‌گیری نمود:

۱- شرکت فعالانه‌ی خود دانش‌آموز در درس املا مهم‌ترین عامل پیشرفت است و در کلیه‌ی فعالیت‌های فرایند یاددهی-یادگیری دانش‌آموز باید محور باشد نه مستمع صرف.

۲- لازم است کلاس‌ها از حالت یک‌نواختی و تکراری خارج شود.

۳- فرهادی به آن خودباوری رسید که می‌تواند خودش مشکل املائی را بر طرف کند.

۴- آگاهی از علاقه‌ی فرهادی سبب شد که از آن استفاده شود و «بازی و فعالیت‌های مکمل آموزشی نقش خود را در یادگیری فعالیت‌های رسمی به خوبی ایفا نماید.»^{۷۴}

۵- همگی دانش‌آموزان و همکاران به اهمیت درس املا پی بردند و انگیزه‌ی مضاعفی در یادگیری و آموزش آن پیدا کردند.

۶- برای پیشرفت در درس املا بعد از بر طرف نمودن مسائل حاشیه‌ای و جنبی، باید به صورت فردی درصدد رفع مشکل دانش‌آموزان برآیم.

پاورقی‌ها.....

۱. روش تدریس فارسی ابتدایی، صفحه‌ی ۱۶۳
۲. جزئیات روش‌های تدریس، به همراه چارچوب جامع، برای تدریس حرفه‌ای، صفحه‌ی ۱۰۱
۳. زبان فارسی (۲)، مقدمه
۴. درمان اختلالات دیکته نویسی، صفحه‌ی ۱۱
۵. روش تدریس فارسی ابتدایی، صفحه‌ی ۱۶۱
۶. منبع قبلی، صفحه‌ی ۱۶۶
۷. نقش فعالیت‌های فوق برنامه در تربیت نوجوانان، صفحه‌ی ۱۷۳

منابع و مأخذ.....

- ۱- آزمون سراسری ورودی دانشگاه‌های کشور، گروه‌های آزمایشی علوم انسانی و تجربی، ۱۳۸۲.
- ۲- جزئیات روش‌های تدریس به همراه چارچوب جامع برای تدریس حرفه‌ای، دکتر نادرقلی قورچیان، چاپ دوم، انتشارات فراشناختی اندیشه، ۱۳۷۹.
- ۳- درمان اختلالات دیکته نویسی، مصطفی تبریزی، چاپ ششم، انتشارات فراروان، ۱۳۸۰.
- ۴- راهنمای درس املا و دستورالعمل تصحیح آن، دکتر حسین داودی، انتشارات مدرسه، چاپ اول تهران ۱۳۷۶.
- ۵- راهنمای نگارش و ویرایش، دکتر محمدجعفر یاحقی و دکتر محمد مهدی ناصح، چاپ هفدهم انتشارات آستان قدس رضوی، سال ۱۳۸۰.
- ۶- راهنمای علمی پژوهش در عمل، دکتر اقبال قاسمی پویا، انتشارات پژوهشکده‌ی تعلیم تربیت ۱۳۸۲
- ۷- روش تدریس فارسی ابتدایی ویژه‌ی مراکز دانشسراهای تربیت معلم رشته آموزش ابتدایی، ۱۳۶۹
- ۸- زبان فارسی سال اول، دوم و سوم دبیرستان، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی.
- ۹- کتاب معلم (راهنمای تدریس) زبان فارسی (۲)، سال دوم متوسطه کلیه‌ی رشته‌ها، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، چاپ ۱۳۸۲.
- ۱۰- نقش فعالیت‌های فوق برنامه در تربیت نوجوانان، علی اکبر شعاری نژاد، چاپ چهارم، انتشارات اطلاعات، تهران، ۱۳۷۷.